

lingen en idealistische droomerijen zijn, goed voor geleerden die boeken schrijven, maar daar een gewoon Christenmens niet aan toe komt, en die voor de praktijk van 't leven geen waarde hebben; maar dat de Heere wil, dat ze voor zijn volk als waarachtig en bindend zullen gelden, blijkt hieruit, dat al wat de Schrift des Nieuwen Testaments ons nu, in het vergaderen en institueeren van de kerk door de Apostelen onzes Heere Jezus Christus als voorbeeld voor alle tijden, en in de verordeningen en vermaningen der Apostelen als regel voor alle eeuwen voorhoudt, van begin tot einde er op gericht is, de kerk op aarde te doen zijn de zieleaardwording en scherp-bellende openbaring van het Lichaam van Christus.

Ik kan daarvoor hier geen breede bewijsovereenkomst uit de Schrift geven. 't Is ook niet noodig. Men kan die vinden in elke verklaring van onze Nederl. Geloofsbelijdenis en onzen Heidelbergischen Catechismus, en in elk Gereformeerd catechisatieboek.

'k Wil er alleen de aandacht op vestigen, hoe de kentekenen der ware kerk, gelijk men die daar uit Gods Woord vindt aangewezen, van de eerste tot de laatste, er op berekend zijn, de eenheid der geloovigen in Christus tot openbaring te brengen.

Die kentekenen zijn, gelijk bekend is, de zuivere bediening des Woords, de bediening der Sacramenten naar de instelling van Christus, en de oefening der kerkelijke tucht.

Weinn, in deze drie groote kentekenen komt uit, gelijk onze Nederl. Geloofsbelijdenis in art. 29 zegt, dat Jezus Christus het eenige Hoofd der kerk is, in de bediening van zijn Woord, dat Hij is haar hoogste Profeet en Leeraar; in de bediening der Sacramenten, dat ze Hem belijdt als haar eenigen Hoogepriester; en in de oefening der tucht, dat ze zich voor Hem buigt als haar eenigen Koning.

En wat anders bedoelen ook de ambten, die Christus haar door den dienst der Apostelen schonk en verordende: het ambt van de bediening des Woords, het ambt der barmhartigheid, en het ambt van regering?

Zoo blijkt ons derhalve, dat er in de gestalte, in de inrichting en het leven van de kerk niets aan eenen willekeur is overgelaten; dat het alles bepaald wordt door de geestelijke realiteit, die er, in 't Lichaam van Christus, achter schuilt en er in doorbreekt; en dat het kerkelijk leven, bij de geloovigen gemeenschappelijk, en daarom ook bij elk geloovige afzonderlijk, beheerscht en bepaald moet worden door de wet des geestelijken levens, gelijk die in Christus Jezus is.

Had ik dan geen recht met te zeggen, dat ons kerkelijk leven, zal het echt zijn, in rechtstreeksch en allerinnigst verband moet staan met ons geestelijk leven? En is het dan geen droevig bewijs van ongeestelijkheid, dat de vraag, tot wat kerk men behoort, voor vele geloovigen, schier niet meetelt onder de levensvragen?

Intusschen hebben we nu ook den regel gevonden die ons in ons kerkelijk leven leiden moet, en het licht waarbij we een antwoord hebben te zoeken op de vraag, bij welke kerkgemeenschap een geloovige alleen zich voegen of volharden mag.

In een slot-artikel trachten we dat antwoord te vinden.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Eros of Christus. IV.

De Beatrice-veroering van Dante, waarover we in het begin reeds gesproken hebben, heeft dan ook niet nagelaten haar leerlingen te brengen tot volle bewustheid van dit hun leeringschap.

Zij kon hen van alle zijden lokken, omdat zij niet alleen aan het heidendom van Plato, maar ook aan het christendom van Dante zich gemakkelijk aansluiten wilde.

Zoo heeft zij het hart gevangen van wie de religieuze gevoelens tot één godsdienstig grond-beleven willen herleiden, en ook van wie op eigen dogmatischen grondslag willen blijven staan: de Roomschen, in hun kunst.

Zooewel over de eerste als over de tweede groep willen we, ter illustratie slechts, iets zeggen.

Men kent, juist op het terrein van de christelijke kunst, den naam van Novalis. Deze man, wiens eigenlijke naam Friedrich von Hardenberg is, en die geboren is in 1772, herinnert in zijn liefdesleven aan den middeleeuwschen Dante. Gelijk Dante Beatrice liefheeft, maar door den dood haar zich ziet ontvallen, om na dien tijd haar beeld te bewaren als de belichaming van zuivere schoonheid en liefde, die zelf weer tot nieuwe aanschouwing van en beweging tot schoonheid wekt, — zoo heeft ook Novalis een liefde gekend voor Sophie von Kühn, een kind nog. In het tweede jaar van de verloving sterft zij. En ook Novalis' ziel wordt nu door dien dood te meer aan haar verbonden; hij heft ook haar beeld op in den geest tot de hoogte van zuivere aanschouwing, en ze wordt nu zijn „Beatrice“; voor hem is zij, gelijk voor Dante, de boven-aardsche, zuiver geestelijke liefdegestalte. Terwijl hij over Sophie blijft droomen, wordt zij tegelijk in zijn ideënwelt gesublimeerd, opgeheven, tot hemelsche draagster van schoonheid en zuiverheid. De liefde wordt omgezet in religie; voor Sophie verschijnt straks Maria.

Zoo wordt Novalis een ziener — naar hij meent — van hemelsche goddelijkheid; de liefde voor Sophie, die tot religie is getransponeerd, ontdekt hem God en Christus, den hemel en de hemelkoningin.

Merkwaardig is nu, dat kennismaking van Schleiermachers „Reden über die Religion“ tegelijkertijd in Novalis' geestelijke ontwikkeling te constateeren valt.¹⁾ Wij wezen er reeds op, hoe Schleiermacher in dit boek, met zijn erotisch klinkende uitbeelding van de religieuze ervaring (de omhelzing van het universum als daad van opperste religie) aan de Eros-verheerlijking een krachtigen stoot gegeven heeft, al gebruikt hij daarvoor ook andere namen.

Zoo is dan ook de pïstist in Novalis ondergegaan in den bedrager van het spel der geestelijke erotiek. Eerst is het zinnelijke vergeestelijkt, en straks wordt ook

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Antwoord.

I.

Thans, een week na het verschijnen van mijn stukje over „een soort protest“ — het protest van de leeraren Chr. M. O. — ontving ik nog geen nadere verklaring van het gedrag der vergadering.

Alleen Dr J. P. de Gaay Fortman te 's-Gravenhage schreef mij het volgende:

Wederwaarde Heer!

Als reactie op uw stukje in „De Reformatie“ van 17 April „Een soort protest“ stel ik u voor uit ons blaadje „Chr. M. O.“ over te nemen mijn stukje „Beschuldiging of laster?“ Ik zou het u al eerder toegezonden hebben als uitdagingheid mij dit niet verhinderd had. Het past m.i. volkomen als antwoord. Het was zooals wel blijkt voor een belangrijk deel gericht tegen uw vorige artikelen, maar daar ons blaadje eerst om de 14 dagen verschijnt kon 't eerst nu een plaats vinden. Ik zend hierbij dus gelijktijdig het no. van 15 April van „Chr. M. O.“

Hoogachtend,

Uw dw.,

J. P. DE GAAY FORTMAN.

Het bijgaand artikel luidt als volgt:

Beschuldiging of laster?

In den laatsten tijd worden herhaaldelijk in verschillende bladen allerlei opmerkingen ten beste gegeven, die leer en leven van ons leeraren bij het Chr. M. O. ten zeerste becrispissen. Als je de stukken zoo leest, schijnt het te erg en te veel om precies op te noemen.

Een enkel stukje, door dozen of genen vermoedelijk in een opgewonden bui geschreven, na een of ander onaangenaam conflict met een leeraar van een Chr. H.B.S. en dat dan in de vlag van het oogenblik algemeen is gesteld — bij ongeluk, zooals je dan welwillend veronderstelt —, is te slikken, zonder het ernstig te nemen. Wij leeren door ons vak veel door de vingers te zien en te vergeven, omdat we met zoo'n bijzonder onbekookten leeftijd dagelijks te doen hebben. Dat we dat leeren en daarbij in het algemeen niet veel last er van hebben, dat bewonderende scharen ons over het paard tillen, behoort tot de voordeelen en zegeningen van ons meermal niet zoo gemakkelijk beroep.

Dat zulk geschrijf dan nog door een weinig kritisch journalist min of meer ernstig wordt overgenomen is jammer, maar niet zoo veel erger.

Ernstiger wordt de zaak, als de waan epidemisch begint te worden en tot een kleine hetze dreigt aan te groeien, zooals op 't oogenblik tegen de Chr. H.B.S. schijnt te worden ondernomen, vooral als de groote woorden, die aanvankelijk wat komisch aandeden in hun argumentatielooze holheid steeds grooter worden

bij hem, als bij Schleiermacher, het zinnelijke passend beeld voor het geestelijke. Het is nog al openhartig, als iemand, die Novalis bewondert, opmerkt, dat hij gelijkt op den Johannes van het Nieuwe Testament; maar — zoo heet het dan — hij vertoont niet het beeld van den ziener op Patmos, doch van den discipel, dien Jezus liefhad, en die als zijn vertrouwde innig aan zijn borst lag.²⁾ Want deze onderscheiding tusschen den Johannes der paaschzaal en dien van Patmos trekt haar consequenties. Wie den ziener van Patmos, den man van het klare begrip, van de overweldigende, transcendente openbaring losmaakt van den discipel, die aan Jezus' borst ligt in verheuging en in huivering van liefde, die heeft gescheiden wat één is in de bijbelsche historie; die is uitgekomen bij een stelling, die Johannes, juist als hij ligt aan Jezus' borst en ook daarna, tot den dood zou bedreefd hebben: de stelling, dat de kanon der poëzie is: het sprookje; dat het sprook-verhaal magisch is, en dat de geschiedenis weer moet terugkeeren tot de sprook.

Maar Novalis meent het met die spreuk over de sprook. Straks bereikt zijn droom over Maria, tot wie Sophie hem opleidde, heen, den Heiland:

Der Winter weicht, ein neues Jahr
Steht an der Krippe Hochaltar,
Es ist das erste Jahr der Welt,
Die sich dies Kind erst selbst bestellt.

Die Augen sehn den Heiland wohl,
Und doch sind sie des Heilands voll,
Von Blumen wird sein Haupt geschmückt,
Aus denen er selbst holdselig blickt.

Er ist der Stern, er ist die Sonn',
Er ist des ew'gen Lebens Brunn,
Aus Kraut und Stein und Meer und Licht
Schimmert sein kindlich Angesicht.³⁾

Wij zouden op deze dingen hier niet wijzen, indien Novalis niet een trouw vertolker in Nederland had gevonden, n.l. in den allerminst confessioneelen Boutens. Hij heeft de Maria van Novalis, die niets anders is dan een erotische vergeestelijking, aan Nederland doen zien:

Liefde reikt haar volle schale
Mij vóór elken avondval.

Hare heilige tongen beuren
Mijne ziele lichte-waart:
Dronken sta 'k aan 's hemels deuren,
Staan mijn voeten nog op aard,

Tot dat zaligend aanschouwen
Dringt geen angst meer door van smart:
O de Koningin der vrouwen
Schenkt de trouw mij van haar hart!

en hoiler gaan klinken, en bepaald akelig wordt het, als bij wijze van schokkend effect „de eere Gods“ als drijfveer wordt genoemd, naar het wel eens den indruk maakt, onbewust ter bemanteling van het gebrek aan zakelijkheid en bewijs.

Wij hier in Den Haag hadden onlangs in dit opzicht wel een mooie week. De Gereformeerde Kerkbode viel onze H.B.S. speciaal aan op grond van een onbenullig courantenverslagje van onzen feestavond, geschreven door wie weet welken halfbakken, ons althans geheel onbekenden journalist. Ons leest van genoeglijke, reedszins dankbare vreugde van onze meisjes en jongens met hun familie en met ons leeraren schijnt in dat fameuze verslag ietwat wereldsch te zijn gekleurd. Nu weet toch ieder wat voor waarde aan dergelijke beschrijvingen is te hechten. Echter de kerkbode-journalist scheen een onbeperkt vertrouwen in zijn confrat van de „Nieuwe Haagse Courant“ te stellen. Hoe zoo'n kerkbode-artikeltje nuttig werk doet, blijkt uit een vraag tot mij van een ontwikkelde welwillenden kennis om inlichtingen over het bacchanal. Wat in den minder ontwikkelde en niet zoo welwillenden kerkbode-lezer zal zijn omgegaan, wagt ik niet te peilen.

De „Nieuwe Haagse Courant“ kwam direct daarop met een overgenomen stukje. Waar het vandaan was gehaald, was niet uit te zoeken. De aard van dit stukje was iet of wat zoetsappig vermanend voor ons corps. Zoo iets laat zich in elk geval lezen. Wie van ons zou denken, dat hij niet af en toe best eens een vermaning kan gebruiken!

Eenzelfde week kwam toen nog „De Reformatie“ verzamelen blaazen. De blazer Dr Waterink spreekt daar zeer verdachtmakend over ons. Verscheidene malen verzekert hij, „dat niet alles kan gezegd worden“. Dat doet denken aan die menschen, die van hun naaste maar niet zullen zeggen wat ze weten. Hadde ze 't maar gedaan, dan zou de goede naam van dien naaste er minder onder hebben geleden. Maar één opmerking is niet geheel en al vraag in de beschuldiging. „Er zijn vele van onze M.O. inrichtingen op welke de jonge menschen vaker spottend dan met eerbied over de kerk en haar ambtsdragers hooren spreken.“ Wij allen vinden het spotten met de kerk, zooals Dr Waterink dat zeker bedoelt, verkeerd. Noem ons dus de(n) dader(s) Dr Waterink en wij zullen gaarne naar hem (hen) toe gaan en hem (hen) beschuldigen eerst onder vier oogen en het wederwoord aanhooren. Voordat wij het feit verklagen bij gemeente of publiek moet eerst nog wel een en ander gebeuren.

Wat het spotten met de ambtsdragers aangaat, zouden we nog iets voorzigtiger te werk willen gaan, omdat het wel eens voorkomt, dat een predikant of ook wel een niet-predikant een glimlach of een kwinkslag naar aanleiding van een belachelijk optreden van een predikant — wat heusch wel eens voorkomt vooral in het hyper-gewichtige genre — als spotten met het ambt beschouwt.

Van beide vergripen zal men intusschen niets vinden in ons officieel orgaan. Wij hebben te veel liefde tot de kerk en te veel respect voor de predikantenstand en te veel waardeering voor het ambt

Hier is dus Beatrice-Maria, ook bij Novalis; zij vermag te wijzen den Christus en hij staat aan den einder van den weg der geestelijke liefde. En — die bewondert en a-zingt, is Boutens, die ook van Boedidha klinken verneemt met vreugde:

Als hij maar van mij is,
Heeft mijn hart al wat het vraagt,
Zalig als de serafijn is,
Die der Jonkvrouw sluier draagt:
Mijn verrukte zinnen
Kunnen 't aardsche haten noch beminnen.

Broedren lang verloren
Vind ik in zijn jongeren herboren.

Maar sterker nog dan dit is de betuiging, dat wie langs de wegen van Danteske Beatrice-veroering getreden is tot het eindpunt der liefde, den waren zin grijpt van het avondmaal des Lams. Geen openbaring is daarvoor noodig, noch het spreken van de leerende stem van Jezus: om te verklaren het teken van brood en wijn als het teken des Nieuwen Testaments in Zijn bloed. Als wij nog eens van den discipel Johannes mogen spreken, dan denkt Novalis er zoo over: al hoort Johannes volstrekt niet de stem van Jezus spreken ter verklaring van het sacrament, het hondert niet. Laat hem maar in liefde liggen aan de borst van den Meester, den geliefde; het zal genoeg hem zijn. Want God heeft — zoo zegt de bijbel — wel gesproken op velerlei tijd en velerlei wijze door de profeten, en hij heeft aan sommige van zijn profeten nog wel den „angelus interpretis“, d.w.z. den engel-verklaarder gegeven, en die engel-verklaarder is tenslotte wel volkomen opgeklimmen tot opperste wetenschap en profetie in den Christus, die de Hoogste Profeet is, ook voor Johannes en voor alle dragers van het geheim zijner liefde, — maar voor Novalis is dit alles niet geschreven: aan de liefde heeft de discipel van Christus hem genoeg; alle verklaring ligt in de liefde zelf. Door Eros wordt Christus verklaard. En Boutens vertaalt weer:

Weinigen weten
Der liefde geheimnis:
Eeuwigen honger,
Onleschbaren dorst.
Des avondmaals
Godlijk bedoelen
Blijft den aardschen zinnen een raadsel;
Maar wie ooit van
Liefdegloeiende lippen
De' adem des levens dronk,
Wiens hart siddrend versmolt
In golven heiligen gloed,
Wiens oog opening
Dat het peilde

om er in
predikanten
ons ambt.

Zelfs a
misgaat o
stukjes se
buiten ove
Gelukkig
die onder
wel mind
en beurs,
maar zek
van zaken
voor het g
ernstige, z

Gelukkig
predikanten
wenschel
bied voor
respect
predikanten
in „De
schimpse

Moeten
Ik heb
voor mij
Moeten
schuld be
Noen! >
moeten we
dat laster

Laat me
Dat mag e
onderzoek
hun onver
moet het
de eere G
leeraar of

En zoo
naamloos
betrokken

Velen va
lijk onder
dan de ar
niet meer
in 't gehe
wordt het
met zijn o
kennen. Sc
blijkt. Iede
kanten, m

Van onfe
van overte

En nu ne
Als men z
mee we z
zijn uit o
utingen o
ons werk
publiek en
voor ons C

Der
Zal
En
In e

Wie
Den
Wie
Dat
Eens
Eén
Doon
Wan

Het behoef
heerlijk de
weegt en He
ook met we
den persoon
om den pers
legende gevo
was, die door
liefde gezuive
den Christus
tusschen aar
spanning ook
man Jezus k
tot den Heil
Maria Magdal
kan, dat haar
het laat niet
hier eruit te
dit spel met
Jan. R. Th. C
lerfag van
den roes der
wil over het
tot haar sprak

— De nacht
en in de tees
— o, ziel, m
en zonder an

en dan de an
dat nu de drc
moet breken,
zich volgen g

Ik keer weer
gij zijt voor e
door dezen dw
zonder de sch

En morgen z
nithandig en
zoo zal tot tri
de wereld en